

С.В.Коваленко

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ДЕПОНУВАННЯ КАТЕХОЛАМІНІВ ЕРИТРОЦИТАМИ У ХВОРИХ НА ХРОНІЧНИЙ ОБСТРУКТИВНИЙ БРОНХІТ

Кафедра госпітальної терапії та клінічної фармакології (зав. – проф. М.Ю. Коломоєць)
Буковинської державної медичної академії

Резюме. Для визначення взаємозв'язку між ступенем активації процесів перекисного окиснення ліпідів та змінами морфофункціонального стану еритроцитів проводили кореляцію між показниками рівня в крові малонового альдегіду та вмістом катехоламінів в одному пересічному еритроциті при хронічному обструктивному бронхіті в осіб різного віку.

Ключові слова: перекисне окиснення ліпідів, хронічний обструктивний бронхіт, еритроцит, катехоламіни, вік.

Вступ. Відомо, що з віком та прогресуванням хронічного обструктивного бронхіту (ХОБ) у хворих відмічається зниження активності симпатико-адреналової та гіпофізарно-адреналової систем з регуляції загального адаптаційного процесу в організмі. Це створює біологічний фон для тяжчого клінічного перебігу захворювання [6] і, можливо, проявляється більш вираженою активністю запального процесу, прогресуванням незворотного компонента бронхіальної обструкції, толерантністю до бронхолітичної терапії, наростанням дихальної недостатності, гіпоксії, зниженням якості життя хворих.

Тому важливо є розробка лабораторних показників, які допомогли б практичному лікарю прогнозувати вираженість компенсаторно-адаптаційних порушень в організмі хворого, визначити тяжкість перебігу та адекватність терапії при хронічному обструктивному бронхіті.

Мета дослідження. Дослідити вікову динаміку розвитку порушень депонування катехоламінів (КА) залежно від стану перекисного окиснення ліпідів та дихальної функції легень у хворих на ХОБ.

Матеріал і методи. Обстежено 136 хворих на ХОБ, із них 28 – юнацького, 69 – зрілого, 39 – похилого віку [2] у період загострення захворювання на початку стаціонарного лікування. Тривалість захворювання становила 5 і більше років. Діагноз виставляли за загальноприйнятими критеріями [7]. Контрольна група - 31 практично здорова особа відповідного віку, у яких не спостерігались гострі та хронічні захворювання, алергологічний анамнез не обтяжливий.

Досліджували рівень у крові малонового альдегіду (МА) без ініціації, а також з ініціацією НАДФН₂, аскорбіновою кислотою (Ю.А.Владимиров, О.И. Арчаков, 1972) [1]. Цитохімічним методом визначали і морфометричним методом підраховували вміст КА в одному пересічному еритроциті в умовних одиницях (у.о.) [4].

Вентиляційну функцію легень вивчали за допомогою комп'ютерного спірографа "Респіросор" фірми Jeger (Німеччина). У всіх хворих за даними спірограми з комп'ютерним аналізом кривої "потік-об'єм" форсованого видиху визначали об'єм, що видихається за 1 с форсованого видиху (ОФВ₁) в л за 1 с. Ступінь вираженості порушень вентиляційної функції легень оцінювали за показниками спірограми і кривої "потік-об'єм" шляхом порівняння отриманих величин цих показників з належними для даного віку, зросту, статі хворих [3]. Цифровий матеріал обробляли статистичним методом за допомогою комп'ютерних програм.

Результати дослідження та їх обговорення. Встановлено, що при ХОБ відбувається інтенсифікація процесу пероксидації ліпідів. Рівень у крові малонового альдегіду (МА) як без ініціації, так з ініціацією НАДФН₂ і аскорбатом у хворих на ХОБ був істотно підвищеним у кожній віковій групі, порівняно з контролем, що свідчить про неконтрольоване підсилення процесів пероксидації (табл. 1).

При вивченні депо КА в одному пересічному еритроциті встановлено, що у здорових людей спостерігається прогресивне зниження КА від 4,09 у.о. у молодих до 3,14 у.о. – у людей зрілого віку і до 2,75 у.о. – у людей похилого віку.

Ця закономірність не порушується у хворих на ХОБ, лише спостерігається більш виражене зниження КА в еритроцитах у кожній віковій категорії і найбільш виражене у людей похилого віку (табл. 2).

Динаміка вікових змін депо КА в Ер не є випадковою, вона обумовлена тим, що з віком, крім зниження активності симпато-адреналової та гіпофізарно-адреналової систем, спостерігаються зміни біохімічної та морфологічної структури

Таблиця 1

Вміст молекулярних продуктів пероксидного окиснення ліпідів у крові хворих на хронічний обструктивний бронхіт (M±m)

Вік і група обстежених	Малоновий альдегід без ініціації, мкмоль/л	Малоновий альдегід з ініціацією НАДФН ₂ , мкмоль/л	Малоновий альдегід з ініціацією аскорбатом, мкмоль/л
Практично здорові люди			
Юнацький (n=8)	4,24 ± 0,18	6,07 ± 0,12	5,37 ± 0,10
Зрілий (n=14)	3,95 ± 0,26	7,02 ± 0,29	5,72 ± 0,12
Похилий (n=9)	6,59 ± 0,16	10,56 ± 0,12	8,47 ± 0,13
Хворі на хронічний обструктивний бронхіт			
Юнацький (n=28)	8,03 ± 0,15 *	8,41 ± 0,12 *	8,94 ± 0,24 *
Зрілий (n=69)	7,75 ± 0,43 *	9,85 ± 0,11 *	9,50 ± 0,15 *
Похилий (n=39)	8,66 ± 0,12 *	12,27 ± 0,16 *	10,78 ± 0,11 *

Примітка. * вірогідність відмінностей (p < 0,05) порівняно з контролем.

Таблиця 2

Показники катехоламіндепонуєчої функції еритроцитів при хронічному обструктивному бронхіті залежно від віку хворих (M±m)

Вік і група обстежених	Показник
	Катехоламіндепонуєча функція еритроцитів, у.о.
Практично здорові особи	
Юнацький, група 1 (n=8)	4,09 ± 0,11
Зрілий, група 2 (n=14)	3,14 ± 0,13
Похилий, група 3 (n=9)	2,75 ± 0,09
Хворі на хронічний обструктивний бронхіт	
Юнацький, група 4 (n=28)	3,06 ± 0,12 *
Зрілий, група 5 (n=69)	2,17 ± 0,14 */**
Похилий, група 6 (n=39)	1,33 ± 0,13 */**

Примітка. * - різниця вірогідна (p<0,01) у порівнянні з віковою нормою; ** - різниця вірогідна (p<0,01) у порівнянні з молодшою віковою групою.

мембранного апарату клітин під впливом факторів інфекційно-алергічної природи, гіпоксії та неконтрольованого посилення ВРОЛ, котрі викликають і супроводжують ХОБ, та неодмінно впливають на мембрани еритроцитів, погіршуючи їх структурно-функціональний стан, у т.ч. рецепторні утворення. Одним із цих порушень є зниження енергії забезпечення еритроцитами зв'язування, депонування й транспорту катехоламінів крові до виконавчих органів [5].

Ступінь тяжкості перебігу ХОБ визначали за загальноприйнятими критеріями, враховуючи скарги хворих, ступінь вираженості дихальної недостатності, зниження показника ОФВ₁ по відношенню до належних.

Розподіл хворих на групи за тяжкістю перебігу ХОБ проводили залежно від величини показника об'єму форсованого видиху за 1 с, згідно з класифікацією прийнятою на II з'їзді пульмонологів. ХОБ легкого ступеня був виставлений 36 хворим різних вікових груп: середнього – 42 хворим та тяжкого – 58 пацієнтам, у яких ОФВ₁ становив < 50 в % від належних величин.

Вміст КА в еритроцитах залежно від віку хворих та ступеня тяжкості перебігу ХОБ показано в табл. 3.

Встановлено, що з пониженням КДЕ у кожній віковій групі стосовно норми погіршується клінічний стан хворого, зростає резистентність до бронхолітичної терапії, прогресує задишка, збільшується тривалість загострень. Для з'ясування взаємозв'язку між ступенем активації процесів вільнорадикального окиснення

**Депо катехоламінів в еритроцитах (у.о.) та ступінь тяжкості перебігу
хронічного обструктивного бронхіту у хворих різного віку**

Групи обстежених за віком та стадією ХОБ	Катехоламіни (у.о.)					
	Юнацький, n=28		Зрілий, n=69		Похилий, n=39	
	M ± m	%	M ± m	%	M ± m	%
Контроль, n=31	4,09 ± 0,11	100	3,14 ± 0,12	100	2,75 ± 0,12	100
I ст., n=36	3,87 ± 0,08*	>80	2,51 ± 0,11*	>80	2,20 ± 0,11*	>80
II ст., n=52	3,05 ± 0,1*	55 - 79	2,22 ± 0,09*	55 - 79	1,85 ± 0,07*	55 - 79
III ст., n=48	2,23 ± 0,12*	< 55	1,71 ± 0,09*	< 55	1,50 ± 0,08*	< 55

Примітка. * - різниця вірогідна ($p < 0,01$) у порівнянні з віковою нормою; ** - різниця вірогідна ($p < 0,01$) у порівнянні між стадіями в одній віковій групі.

ліпідів та змінами морфофункціонального стану еритроцитів у хворих на ХОБ проводили кореляцію між показниками рівня в крові МА та вмістом КА в одному пересічному еритроциті.

Встановлено від'ємний корелятивний зв'язок між рівнем малонового альдегіду в крові і вмістом КА в еритроцитах ($r = -0,67966$, $p < 0,01$). Високий рівень кореляції дозволив нам запропонувати діагностування ступеня тяжкості запального процесу у хворих на ХОБ, використовуючи не показники біохімічного дослідження процесів ПОЛ, а показники вмісту КА в Ер, які визначаються за допомогою простого цитохімічного методу.

За результатами цих досліджень ми пропонуємо додатковий критерій визначення ступеня вираженості запального процесу в бронхах при ХОБ на основі показників зменшення рівня КА в одному пересічному еритроциті :

I ступінь – помірне зниження (на 15-20% від вікової норми);

II ступінь – значне зниження (на 30% - 45% від вікової норми);

III ступінь – різке зниження (на 46 % і більше від вікової норми).

Таким чином, наведені дані свідчать про взаємообумовленість та взаємозалежність процесів ПОЛ та морфофункціональних змін еритроцитів. Зміни рівня КА в Ер, на нашу думку, спочатку розвиваються як компенсаторна реакція на гіпоксію та посилення процесів пероксидації, та у зв'язку з підвищенням потреби тканин у цих гормонах, а пізніше у людей зрілого та похилого віку – стають суттєвим патогенетичним фактором прогресування хвороби. За допомогою простої цитохімічної методики визначення ступеня зниження вмісту КА в еритроцитах у крові хворих на ХОБ можна судити про вираженість запального процесу в бронхах та інтенсивність процесів вільно-радикального окиснення ліпідів.

Аналіз результатів досліджень дає підставу стверджувати про доцільність включення до лікувального комплексу при ХОБ антиоксидантів та препаратів, що покращують морфофункціональні властивості еритроцитів: мембранопротекторів та мембраностабілізаторів, особливо хворим зрілого та похилого віку.

Висновки.

1. Структурно-функціональні зміни мембран еритроцитів, внаслідок неконтрольованого підсилення процесів вільнорадикального окиснення ліпідів, сприяють зменшенню здатності червонокривців зв'язувати та транспортувати катехоламіни.

2. За ступенем зниження вмісту катехоламінів в еритроцитах можна судити про вираженість запального процесу в бронхах і здійснювати відповідну корекцію лікування хворих на ХОБ.

Література. 1. *Владимиров Ю.А., Арчаков А.И.* Перекисное окисление липидов в биологических мембранах. - М.: Наука, 1972. - 252 с. 2. *Жданова С.А., Калиновская Е.И., Лукьянов Ю.Е., Пашкова В.И.* Возраст // БМЭ. - М.: Советская энциклопедия, 1976. - Т. 4 - С. 381-384. 3. *Клемент Р.Ф.* Принципиальные и методические основы разработки единой системы должных величин // Совр. проблемы клинической физиологии дыхания. - Л., 1987. - С.5-9. 4. *Мардарь А.И., Кладченко Д.П.* Цитохимический метод определения катехоламинов в эритроцитах // Лаб. дело. - №10. - 1986. - С. 586-588. 5. *Мардарь Г.Г.* Депонирование катехоламинов эритроцитами крови в норме і патології (клініко-експериментальне дослідження) /

Автореф. дис. ... д. мед. наук. – Київ, 1997. - 47 с. 6. *Пирогов А.Б.* Нейроэндокринные реакции у больных ХОБ в регионе северо-востока СССР // *Терапевт. арх.* - 1992. - Т. 64, №3. - С. 36-38. 7. *Storfaes N.M., Vermeire P., Pride N.B. et. al.* Optimal assessment and management of chronic obstructive pulmonary disease (COPD). A consensus statment of the European Respiratory Soety (ERS) // *Eur. Respir. J.* – 1995. – Vol.8, №3.- P. 1398-1420.

AGE PECULIARITIES OF THE CATECHOLAMINE DEPOSITION PROCESS BY ERYTHROCYTES IN PATIENTS WITH CHRONIC OBSTRUCTIVE BRONCHITIS

S.V.Kovalenko

Abstract. In order to determine an intercommunication between the degree of activation processes of lipid peroxidation and changes of the morphofunctional state of erythrocytes a correlation between the parameters of the blood malone aldehydc level and the catecholamine level in one erythrocyte was carried out in patients of different age with chronic obstructive bronchitis.

Key words: chronic obstructive bronchitis, catecholamines, erythrocyte, lipid peroxidation, age.

Bukovinian State Medical Academy (Chernivtsi)

Надійшла до редакції 3.07.2002 року